

Asia: VN/1082/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Ennakollisen talouden ohjauksen tavoite on hyvä, sillä se pyrkii ehkäisemään hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumista. Hyvästä tavoitteestaan huolimatta emme näe sen edesauttavan talouden tervehtymistä. Hyvinvointialueet jo tällä hetkellä käyvät neuvottelut ministeriöiden ja THL:n kanssa saaden niiltä havaintoja ja toimenpide-ehdotuksia. Neuvotteluihin on kuluvana vuonna lisätty osio, jossa alue raportoi ministeriöltä saatuun raportointipohjaan talouden tasapainottamishjelmansa toimenpiteet taloudellisine vaikutuksineen. Hyvinvointialuelaki sisältää talouden mittareihin pohjautuvan arviointimenettelyn. Hyvinvointialueet käyvät jatkuvaa keskustelua keskenään ja jakavat hyviä käytänteitä esimerkiksi kustannussäästöistä, digitalisaatiosta tai toimintamalleista. Kaikki edellä mainitut ovat toimia, joilla jokainen hyvinvointialue pyrkii ennakollisesti ja suunnitelmallisesti sopeuttamaan toimintansa taloutensa antamaan raamiin.

Hyvinvointialueneuvottelujen ja erilaisten raportointien (mm. Valtionkonttori) lisäksi ministeriöiden on mahdollista seurata hyvinvointialueiden toimintaa niiden talousdokumentteja tarkastellen. Kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaoston yleisohjeet määrittävät varsin selkeästi, miten hyvinvointialueen tulee laatia talousarvionsa ja tilinpäätöksensä. Tilinpäätökseen sisältyvässä toimintakertomuksessa tulee kirjata arvio tulevasta kehityksestä, toimenpiteet talouden tasapainon saavuttamiseksi sekä merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät. Hyvinvointialueiden keskinäinen vertailu taloudellisilla mittareilla on jo nyt toisena toimintavuonna mennyt selkeästi eteenpäin. Edellä kuvattujen tietojen entistä parempi hyödyntäminen hyvinvointialueiden ohjauksessa on ennakollista talouden ohjausta parempi toimintamalli.

Jos ennakollinen talouden ohjauksen menettely tulee käyttöön, mikä on siinä annettavien suositusten suhde mahdollisesti myöhemmin tulevan arviointimenettelyn toimenpiteisiin? Vaikuttaisiko suositusten toteutus / toteutumattomuus arviointimenettelyn kulkuun? Kävisikö ennakollisessa talouden ohjauksen menettelyssä niin, että ohjausmenettely olisi jatkuvasti käynnissä tilanteessa, jossa hyvinvointialue on hakenut esimerkiksi lainanottovaltuuden nostamista? Lisäisikö menettely ristiriitaa VM:n, STM:n ja SM:n ohjauksen kesken (järjestämisvastuun velvoitteet vs. talouden hallinta)?

Emme näe ennakollisen talouden ohjauksen menettelyn tuovan sellaista tietoa tai kehittämisehdotuksia, joita ei jo muutoin olisi hyvinvointialueella tiedossaan. Menettely ei mielestämme kata siitä ministeriöille, THL:lle ja hyvinvointialueelle syntyvää hallinnollista taakkaa ja ajankäytöllisiä kustannuksia.

Arviointimenettely

Laissa tällä hetkellä olevat mittarit arviointimenettelystä ovat liian kategoriset. Arviointimenettely tulee käynnistää vain tilanteissa, joissa hyvinvointialue ei ole todistettavasti aloittanut toimia talouden tasapainottamiseksi ja sen taloudellinen tilanne poikkeaa merkittävästi muiden hyvinvointialueiden tilanteesta. Arviointimenettelystä ei tule muodostua jatkuvaa käytäntöä, vaan sen tulee olla aidosti poikkeusmenettely. Toivomme hyvinvointialueille työrauhaa tehdä toimintaansa liittyvät uudistukset ja kustannustehokkuutta edistävät toimet. Arviointimenettely vain tiettyjen mittareiden ylittyessä ei tuo työrauhaa. Arviointimenettelyn aika on sitten, jos hyvinvointialue ei edellä kuvatulla tavalla lähde riittävän tavoitteellisesti toteuttamaan hyvinvointialueuudistuksen tavoitetta kustannusvaikutteisista palveluista.

Tarkastelukaudella 2023–2026 alijäämän kattamisvelvollisuuden tulisi olla pidempi, sillä alueiden rahoitus on ensimmäisinä vuosina selkeästi alimittainen. Mikäli kattamisvelvollisuusajaa pidennettäisiin, se pienentäisi myös tarvetta arviointimenettelyille.

Vastustamme ehdotettua muutosta (hyvinvointialuelaki 123 §), että arviointimenettely voi käynnistyä ensimmäisestä lisärahoitus- tai lainanottovaltuuspyynnöstä lukien. Vastustamme myös lain 122 §:ään esitettyä muutosta, että aluejakoselvityksen aloittamisesta voidaan päättää ilman uutta arviointimenettelyä.

Lainanottovaltuus

Lakiin ehdotettava muutos investointeja vastaavien sopimusten mukaan lukemisesta osaksi lainanottovaltuutta on kannatettava. Investointeja vastaavat sopimukset ovat jo tällä hetkellä osa VM:n ohjeistusta investointisuunnitelman rakentamisesta.

Muut huomiot

Lakiin esitettävä muutos, että asiakasmaksuhinnastoa ei enää päätetä aluevaltuustossa, on kannatettava. Aluevaltuusto päättää toki jatkossakin maksujen yleisistä periaatteista. Yksityiskohtainen hinnasto olisi jatkossa aluehallituksessa päätettävä samaan tapaan kuin suoriteperusteinen hinnasto. Kumpaankin hinnastoon kohdistuu vuoden mittaan pieniä muutos- ja tarkennustarpeita. Niiden tekeminen onnistuu sujuvammin, kun päätöstä ei tehdä aluevaltuustossa asti.

Saarela Helinä

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue